

PRIFYSGOL DE CYMRU

Adroddiad Monitro ar y Safonau Iaith Gymraeg

**Yn seiliedig ar ddata a gofnodwyd rhwng
1 Awst 2018 hyd at 31 Gorffennaf 2019**

1. CYFLWYNIAD

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn creu fframwaith cyfreithiol i osod dyletswyddau ar rai sefydliadau i gydymffurfio â safonau (Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 6)). Bwriad y Safonau yw:

- darparu eglurder i sefydliadau am eu dyletswyddau yn ymwneud â'r Gymraeg
- darparu eglurder i siaradwyr Cymraeg am y gwasanaethau y gallent ddisgwyl eu derbyn yn Gymraeg
- sicrhau cysondeb ar draws gwasanaethau Cymraeg a gwella'u hansawdd.

Mae'r dyletswyddau sy'n deillio o'r Safonau yn golygu na ddylai sefydliadau yng Nghymru drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Ers 1 Ebrill 2018 mae gan Brifysgol De Cymru ddyletswydd statudol i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg fel a nodir yn yr Hysbysiad Cydymffurfio a ddosbarthwyd ar 29 Medi 2017. Mae Safonau'r Gymraeg yn disodli Cynllun Iaith Gymraeg y Brifysgol.

Yn unol â gofynion y Safonau, rhaid i'r Brifysgol gynhyrchu adroddiad monitro sy'n cyfateb i'r flwyddyn ariannol flaenorol, ac yn trafod sut mae'r Brifysgol wedi cydymffurfio â'r safonau. Rhaid cyhoeddi'r adroddiad o fewn 6 mis i ddiwedd y flwyddyn ariannol sy'n gysylltiedig â'r adroddiad. Mae'r adroddiad blynyddol hwn yn trafod y cyfnod rhwng 1 Awst 2018 a 31 Gorffennaf 2019.

Rhaid cynnwys y materion canlynol yn yr adroddiad:

- Y modd y gwnaeth y brifysgol gydymffurfio â'r safonau yr oeddem dan ddyletswydd i gydymffurfio â nhw (fesul dosbarth o safonau – cyflenwi gwasanaethau, llunio polisi, gweithredol);
- Nifer y cwynion a dderbyniwyd (fesul dosbarth o safonau – cyflenwi gwasanaethau, llunio polisi, gweithredol);
- Nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd y flwyddyn o dan sylw;
- Nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi penodol a gynigwyd gennych yn y Gymraeg yn ystod y flwyddyn, a'r ganran o'r holl fynychwyr wnaeth fynychu'r fersiwn Cymraeg;
- Nifer y swyddi gwag a newydd a hysbysebwyd gyda gwahanol ofynion o ran sgiliau Cymraeg.

Cyhoeddir yr adroddiad ar wefan Prifysgol De Cymru ar 31 Ionawr 2020.

2. CYRHAEDDIADAU

Dechreuwyd sesiwn anffurfiol wythnosol i fyfyrwyr Cymraeg i ddatblygu eu hyder wrth siarad yn Gymraeg trwy gydweithrediad â Menter Iaith Casnewydd ar gampws Casnewydd. Cynhaliwyd nifer o sesiynau 'Mae gen i hawl' i fyfyrwyr a staff yn ystod mis Rhagfyr ar draws bob campws. Darparwyd gwybodaeth am eu hawliau o ran safonau'r Gymraeg ac i ddysgu mwy am gyfleoedd a darpariaeth Gymraeg yn y Brifysgol.

Cynhwysodd Comisiynydd y Gymraeg esiamplau o arfer dda gan y Brifysgol yn eu hadroddiad Sicrwydd 2018-19. Gosodom eicon ar fwrdd gwaith staff sy'n cynnwys dolen at ddeunyddiau defnyddiol ynglŷn â'r safonau megis, clipiau sain i helpu i ynganu cyfarchion ar y ffôn, cwestiynau cyffredin, a nifer o ganllawiau. Y prif bwrpas wrth greu'r adnodd hwn oedd sicrhau bod pob aelod o staff yn gallu cyrchu'r wybodaeth yn hawdd. Gwnaethom hefyd hysbysebu'r adnodd hwn ar sgriniau'r Brifysgol ar bob campws er mwyn codi ymwybyddiaeth o'r Safonau a'r adnoddau oedd ar gael i gynorthwyo staff.

3. LLYWODRAETHU A MONITRO

3.1 Pwyllgor Adnoddau Dynol

Mae'n ddyletswydd ar y Pwyllgor Adnoddau Dynol i gynghori Bwrdd Llywodraethwyr Prifysgol De Cymru ar faterion yn ymwneud â'r iaith Gymraeg a derbyn adroddiadau cyson ar gydymffurfiaeth gyda Safonau'r Gymraeg. Cadeirir y Pwyllgor gan Ddirprwy Gadeirydd Bwrdd Llywodraethwyr Prifysgol De Cymru.

3.2 Grŵp Llywio'r Iaith Gymraeg

Mae gan y Brifysgol Grŵp Llywio'r Gymraeg a gadeirir gan Ysgrifennydd y Brifysgol. Mae gan y Grŵp rôl benodol i ddatblygu a gwella defnydd y Brifysgol o'r Gymraeg, yn enwedig yng nghyd-destun gweithredu Safonau'r Gymraeg a monitro cydymffurfiaeth yn erbyn y Safonau. Mae'r Grŵp yn cwrdd deirgwaith y flwyddyn ac yn cynnwys uwch swyddogion a chynrychiolwyr ar draws y Brifysgol.

3.3 Cydlynwyr y Gymraeg

Mae gan bob cyfadran academiaidd ac adran gorfforaethol ym Mhrifysgol De Cymru Gydlynwyr y Gymraeg sy'n cynorthwyo ac yn delio gyda chwestiynau sy'n ymwneud â'r Safonau. Gallant gynghori ar faterion sy'n gysylltiedig â darpariaeth academiaidd, gwasanaethau i fyfyrwyr, a sut mae delio gydag aelod o'r cyhoedd sy'n dymuno cael gwasanaeth Gymraeg.

Cynhaliwyd cyfarfodydd o leiaf pob tymor yn ystod y cyfnod adrodd i drafod gweithredu, monitro a chydymffurfiaeth gyda Safonau'r Gymraeg. Ceir cyfle i'r cydlynwyr drafod arfer dda yn eu meysydd hwy wrth weithredu'r safonau; gofyn am gyngor gan y cydlynwyr neu swyddogion yr Uned Gymraeg; a chynnig sut y gellid codi ymwybyddiaeth o'r gofynion a buddiannau'r safonau.

Mae pob cydlynwyr yn darparu adroddiadau llafar ac ysgrifenedig i'r Swyddog Iaith Gymraeg, sy'n gyfrifol am weithredu'r safonau a monitro cydymffurfiaeth.

3.4 Monitro

Fel y cytunwyd gan Grŵp Llywio'r Gymraeg a Chydlynwyr y Gymraeg, ymgymerir â'r gwaith monitro'n fewnol gan yr Uned Gymraeg. Gwneir hyn drwy ddulliau siopwr cudd (ymweliadau, galwadau ffôn a negeseuon e-bost) gyda'r amcan o adnabod arfer dda a'r meysydd sydd angen cefnogaeth neu hyfforddiant ychwanegol. Gwneir y gwaith hwn unwaith y flwyddyn gan yr Uned Gymraeg ac adroddir y canlyniadau a'r allbynnau i'r cydlynwyr a'r rheolwyr a'r penaethiaid perthnasol. Gofynnir i'r adrannau gyflwyno diweddariad blynyddol i'r Uned Gymraeg ar eu cynlluniau datblygu lleol er mwyn monitro datblygiad. Y cydlynwyr sy'n gyfrifol am fonitro cydymffurfiaeth yn eu meysydd hwy yn y cyfamser.

Mae Adroddiad Sicrwydd Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg hefyd yn darparu safbwynt annibynnol, yn seiliedig ar eu harchwiliadau nhw, er mwyn hysbysu siaradwyr Cymraeg i ba raddau mae sefydliadau yn darparu gwasanaethau iddynt, ac ansawdd y gwasanaethau hynny; gan dynnu sylw sefydliadau at enghreifftiau o arfer dda, a lle bo angen datblygu trefniadau er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth a gwella profiad y cwsmer. Gellir dod o hyd i gopi o adroddiad 2018-19 'Hawlio Cyfleoedd' [yma](#)

4. CYDYMFFURFIO

4.1. Sut mae'r Brifysgol wedi cydymffurfio â'r Safonau Cyflenwi Gwasanaethau

Mae nifer o adnoddau a chanllawiau wedi'u darparu i staff PDC ar fewnwyd y Brifysgol, 'Cyswllt', ac mae dolen gyflym wedi'i rhoi ar bob cyfrifiadur ar draws y Brifysgol er mwyn gallu gweld y polisiau, gweithdrefnau a'r dogfennau hwyluso'n syth. Mae'r gwaith o greu gwahanol ganllawiau mewn gwahanol ffurf i gynorthwyo staff a myfyrwyr yn dal i barhau wrth ymateb i adborth oddi wrth staff (gweler ffigwr 1 isod).

Rydym yn cynnal cyfarfodydd tîm gyda staff o bob lefel, adran a chyfadran ar draws y Brifysgol trwy gydol y flwyddyn, er mwyn deall eu hanghenion wrth gydymffurfio â'r safonau a darparu cymorth iddynt. Mae'r Uned Gymraeg yn cynnig sesiynau hyfforddiant i staff sydd angen magu hyder wrth iddynt er enghraifft, ateb y ffôn, neu ddeall y broses o drefnu cyfarfodydd i fyfyrwyr, staff neu'r cyhoedd.

Mae'r Brifysgol bellach wedi cyhoeddi gwefan a mewnwyd ddwyieithog ers i'r safonau berthnasol ddod i rym*. Cafodd nifer o negeseuon eu cylchredeg ar draws y Brifysgol yn amserol ar y fewnwyd; mewn cyfarfodydd, yng nghylchlythyr misol PDC; a thrwy fforymau penodol i staff. Mae pob aelod o staff sy'n gyfrifol am greu a/neu adolygu tudalennau gwe yn ymwybodol bod rhaid cyhoeddi unrhyw dudalen yn Gymraeg a Saesneg ar yr un pryd.

Mae Cynllun Gweithredu'r Safonau yn trafod sut mae Prifysgol De Cymru yn bwriadu cydymffurfio â'r Safonau, ac fe'i cyhoeddir ar wefan y [Brifysgol](#).

* Cawsom estyniad gan Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg i greu tudalennau cyrsiau dwyieithog ar ein gwefan, felly nid yw'r rhain yn gymwys ar hyn o bryd.

Ffigwr 1: Enghraifft o'r canllawiau sydd ar gael i staff ar fewnrwyd PDC

CANLLAWIAU

Ateb y Ffôn	Bathodynau a Hyfforddiant Staff	Brandio ac Arwyddion Dwyieithog	Cadeirio Cyfarfodydd Dwyieithog	Canllawiau Brandio Dwyieithog	Canllaw Fideo
Cofnodi Sgiliau Iaith	Coleg Cymraeg Cenedlaethol	Cwestiynau Cyffredin	Cydlynwyr y Gymraeg	Cyfarfodydd gydag Ymgeiswyr, Darpar Fyfyrrwyr, Myfyrrwyr a'r Cyhoedd	Cyfeiriad E-bost Dwyieithog
Cymorth Cyfrifiadurol	Darlithoedd Cyhoeddus	Darpariaeth Gymraeg / Cyflwyno Aseidiadau yn Gymraeg	Digwyddiadau Cyhoeddus	Gohebiaeth yn Gymraeg	Gwneud Cwyn
Hawliau Iaith Gymraeg	Hawliau Iaith Gymraeg i Fyfyrrwyr	Hawliau Iaith Gymraeg i Staff	Hawliau Iaith Gymraeg i'r Cyhoedd	Meddalwedd To Bach ^	

4.2 Sut mae'r Brifysgol wedi cydymffurfio â'r Safonau Llundain Polisi

Mae pob polisi sy'n cael ei greu neu ei ddiwygio yn dilyn ein prosesau Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb (EIA). Mae'r ffurflen yn cynnwys adran i'r Gymraeg gael ei hystyried o ran yr effaith y gall unrhyw bolisi newydd, neu ddiwygiad ei gael ar yr iaith. Cedwir cofnod o bob ffurflen a chaiff ei hanfon at y tîm Cydraddoldeb ac Amrywiaeth. Mae'r tîm Cydraddoldeb ac Amrywiaeth yn trafod yr asesiad am y Gymraeg gydag Is-Ysgrifennydd y Brifysgol a Phennaeth y Gymraeg cyn eu cyflwyno i Grŵp Llywio Cydraddoldeb ac Amrywiaeth y Brifysgol.

4.3 Sut mae'r Brifysgol wedi cydymffurfio â'r Safonau Gweithredu

Mae'r Brifysgol wedi datblygu polisi ar ddefnyddio'r Gymraeg yn fewnol er mwyn hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg - gellir dod o hyd i'r polisi [yma](#).

Mae'r holl bolisiau sy'n ymwneud â phroses recriwtio a chyflogaeth y Brifysgol ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg ar y fewnwyd. Mae staff yn gallu nodi eu dewis iaith ar y system adnoddau dynol, iTrent, a chaiff y cofnod hwn ei wirio wrth ohebu gyda staff.

Darperir cyfleoedd i staff ddysgu Cymraeg ar unrhyw lefel yn rhad ac am ddim ar ein campysau trwy weithio gyda Chanolfan Dysgu Cymraeg Morgannwg. Mae cyfleoedd hefyd ar gael i staff i siarad Cymraeg trwy ein digwyddiadau anffurfiol ar gampws Trefforest a gynhelir pob pythefnos. Cynhelir digwyddiad tebyg mewn cydweithrediad â Menter Iaith Casnewydd ar gampws Dinas Casnewydd. Pwrpas y sesiynau yw ymarfer sgiliau llafar a magu hyder.

4.4. Nifer y cwynion a dderbyniwyd (fesul dosbarth o safonau – cyflenwi gwasanaeth, llunio polisi, gweithredol)

Ymdrinnir â chwynion am y Gymraeg a/neu gwynion a dderbynnir yn y Gymraeg neu Saesneg am unrhyw agwedd yn ymwneud â'r Safonau'n unol â pholisi cwynion y Brifysgol. Gellir dod o hyd i'n [Polisi Cwynion](#) a'r broses ar wefan y Brifysgol. Mae'r polisi wedi'i gymeradwyo gan Grŵp Llywio'r Gymraeg a chaiff ei adolygu yn unol â'r prosesau mewnol.

Dylid nodi y caiff cwynion sy'n dod o Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg eu prosesu'n unol â safonau ac amserlenni'r swyddfa ei hun, a chânt eu blaenoriaethu dros ein hamserau ymateb arferol (a gyhoeddir).

Yn ystod y cyfnod adrodd 1 Awst 2018-31 Gorffennaf 2019 cawsom 6 cwyn - gweler atodiad 1.

4.5 Sgiliau Cymraeg Cyflogeion

Mae'r system ddata newydd yn darparu dadansoddiad manwl o sgiliau staff mewn cyd-destunau gwahanol (darllen, ysgrifennu a siarad) sy'n rhoi darlun gwell i'r Brifysgol o'r sgiliau amrywiol ar draws yr adrannau a'r cyfadrannau.

SAFON 158 : NIFER A % Y STAFF ACADEMAIDD SY'N GALLU ADDYSGU TRWY GYFRWNG Y GYMRAEG FESUL CYFADRAN

CYFADRAN	NIFER	%
GWYDDORAU BYWYD AC ADDYSG	20	1.08
DIWYDIANNAU CREADIGOL	19	1.03
BUSNES A CHYMDEITHAS*	13	0.70
CYFRIFIADUREG, PEIRIANNEG A GWYDDONIAETH	3	0.16
CYFANSWM	55	2.97

*Leolir darpariaeth Cymraeg i Oedolion y Brifysgol yn y Gyfadrannau Busnes a Chymdeithas.

Safon 158 : Nifer a % y staff gweinyddol sy'n gallu siarad Cymraeg fesul adran

ADRAN	SIARADWR CYMRAEG (RHUGL)	SIARADWR CYMRAEG (DDIM YN RHUGL)	CANRAN FRAS O SIARADWYR CYMRAEG (O'R CYFANSWM O HOLL STAFF)*
COFRESTRFA ACADEMAIDD	7	18	8%
YSTADAU A CHYFLEUSTERAU	15	21	16%
GWYDDORAU BYWYD AC ADDYSG	3	6	8%
DIWYDIANNAU CREADIGOL	2	4	10%
BUSNES A CHYMDEITHAS	8	3	35%
CYFRIFIADUREG, PEIRIANNEG A GWYDDONIAETH	6	5	9%
Y GYFARWYDDIAETH	0	4	19%
ADRAN GYLLID	4	11	29%
LLYWODRAETHU, SICRWYDD A CHYFREITHIOL	7	4	69%
MARCHNATA A DENU MYFYRWYR	9	14	24%
GWASANAETHAU MYFYRWYR	5	15	14%
DATBLYGU SEFYDLIADOL	10	9	37%
YMCHWIL A DATBLYGIAD BUSNES	6	23	47%
GWASANAETHAU TECHNOLEG GWYBODAETH	1	1	2%
GWASANAETHAU DYSGU	10	25	26%
PDC RHYNGWLADOL	0	0	0%
CYFANSWM	75	147	19%

*Gall bob aelod o staff gofnodi ei sgiliau iaith ar ein system Adnoddau Dynol, iTrent. Mae'r system ddata newydd yn darparu dadansoddiad manwl o sgiliau staff mewn cyd-destunau gwahanol (darllen, ysgrifennu a siarad) sy'n rhoi darlun gwell i'r Brifysgol o'r sgiliau amrywiol ar draws yr adrannau a'r cyfadrannau. Mae 24% wedi nodi ei sgiliau ar hyn o bryd ac mae'r gwaith yn parhau i godi'r niferoedd hyn er mwyn darparu darlun gwell.

4.6 Nifer a chanran y staff a fynychodd hyfforddiant Cymraeg

Ni fynychodd unrhyw un hyfforddiant penodol yn y Gymraeg a enwir yn yr hysbysiad cydymffurfio yn ystod y cyfnod 1 Awst 2018 - 31 Gorffennaf 2019.

4.7 Nifer y staff sy'n gwisgo bathodyn neu llinyn gwddf 'laith Gwaith' ar ddiwedd y flwyddyn ariannol

Dosbarthir llinynnau gwddf 'laith gwaith' i unrhyw staff sydd wedi nodi eu bod yn siaradwyr Cymraeg rhugl a gellir gofyn amdanynt drwy'r cydlynwyr neu'r Uned Gymraeg. Mae'r ymateb wedi bod yn gadarnhaol ac mae staff wedi sôn yn anffurfiol fod y bathodynnau wedi rhoi hyder iddynt ddechrau sgysiau yn Gymraeg. Mae rhai aelodau o staff wedi dechrau cynnig gwasanaethau yn Gymraeg neu'n ddwyieithog ar ôl magu hyder a datblygu'u sgiliau.

Mae'r galw am llinynnau gwddf i ddysgwyr wedi cynyddu yn ddiweddar. Mae staff, sydd heb yr hyder i wisgo llinyn laith Gwaith eto, wedi nodi eu bod yn fwy cyfforddus yn gwisgo bathodyn neu llinyn 'Dysgu Cymraeg'. Mae'r llinynnau gwddf 'Dysgu Cymraeg' wedi'u hariannu gan yr Uned Gymraeg, mewn cydweithrediad â Dysgu Cymraeg Morgannwg.

Dosbarthwyd 4 bathodyn a 98 llinyn gwddf yn ystod y cyfnod a adroddir.

4.8 Swyddi newydd a gwag

Yn ystod 1 Awst 2018 - 31 Gorffennaf 2019 hysbysebwyd 400 o swyddi gwag a ni chafodd swyddi newydd eu creu. Mae'r swyddi a hysbysebwyd fel a ganlyn:

Hysbyseb Swydd	Swyddi newydd	Swyddi Gwag	Cyfanswm
Sgiliau Cymraeg yn hanfodol	5	7	12
Sgiliau Cymraeg yn ddymunol	63	101	164
Sgiliau Cymraeg ddim yn angenrheidiol	118	105	223
Angen dysgu sgiliau Cymraeg pan benodir i'r swydd	0	1	1
Cyfanswm			400

5. GWYBODAETH BELLACH

Os oes gennych unrhyw gwestiynau am yr adroddiad monitro neu am unrhyw agwedd ar gydymffurfiaeth Prifysgol De Cymru gyda Safonau'r Gymraeg, cysylltwch â:

Yr Uned Gymraeg
Swyddfa Ysgrifennydd y Brifysgol,
Prifysgol De Cymru
Campws Pontypridd
CF37 1DL
cymraeg@decymru.ac.uk

Atodiad 1

Cwynion

Dyddiad Derbyn	Disgrifiad o'r Gŵyn	Dosbarth y Safon	Dyddiad Datryswyd
31.10.2018	Gwall Cymraeg ar arwydd dros-dro	Cyflenwi gwasanaethau	16.11.2018
9.1.2019	Seremoni graddio	Cyflenwi gwasanaethau	16.1.2019
17.1.2019	Hysbyseb uniaith Saesneg mewn papur newydd	Cyflenwi gwasanaethau	5.2.2019
10.4.2019	Gohebiaeth uniaith Saesneg	Cyflenwi gwasanaethau	15.4.2019
17.04 2019	Gwall Cymraeg ar boster i fyfyrwyr	Cyflenwi gwasanaethau	23.4.2019
17.04.2019	Gwall Cymraeg ar e-bost yn gwahodd i ddarlith agoriadol yn y Brifysgol	Cyflenwi gwasanaethau	23.4.2019